

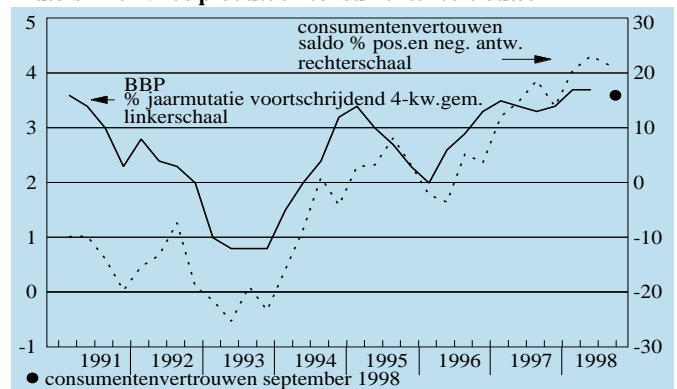

- **Algemeen: inflatie en rente laag**
- **Consumentenvertrouwen: forse terugval**
- **Werkloosheid: blijft dalen**

Algemeen

De economische ontwikkelingen in het Verre Oosten, de onrust in Rusland en de turbulentie op de internationale effectenmarkten vonden hun weerklink in de uitkomsten van het Consumenten Conjunctuuronderzoek. Het vertrouwen van de consumenten in de conjuncturele ontwikkelingen nam in september af in een orde van grootte die betrekkelijk zeldzaam is. Opvallend hierbij is dat de, relatief hoge, koopbereidheid op peil blijft. Op een andere stemmingsindicator, het vertrouwen van de industriële ondernemers, lijkt in augustus het minder goede nieuws amper vat te hebben. De indicator herstelt in deze maand van de lichte inzinking in juli. De overige indicatoren hebben in het algemeen betrekking op wat verder achter ons liggende periodes. Het meest recente cijfer over de economische groei heeft betrekking op het tweede kwartaal. De toename van 3,4% was in lijn met de gunstige groei in de voorgaande kwartalen. De inflatie, neemt verder af. De daling van het aantal uitgesproken faillissementen zet in augustus door.

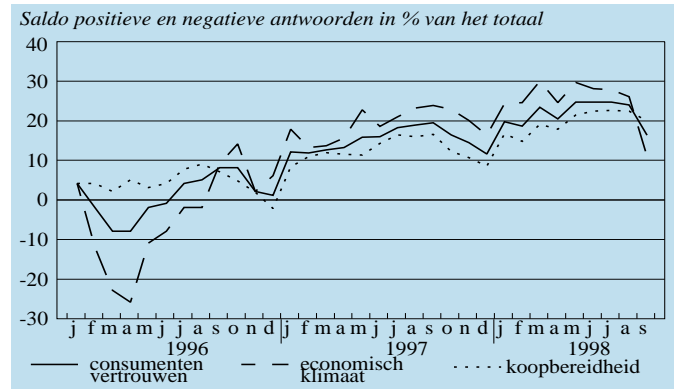
Bruto binnenlands product en consumentenvertrouwen

Consumentenvertrouwen

De indicator van het consumentenvertrouwen is in september beduidend lager dan in augustus. Op de vijf vragen die aan de indicator ten grondslag liggen, werden in september per saldo 16% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven. Dit is het laagste percentage van dit jaar. Na uitschakeling van seizoeninvloeden resteert een afname van 6%-punt. Dalingen van maand op maand in deze orde van grootte zijn vrij uitzonderlijk en hebben zich na oktober 1993 niet meer voorgedaan. Veruit de grootste bijdrage aan de afname wordt veroorzaakt door de beantwoording van de vraag naar het oordeel van de consumenten over de algemeen economische situatie voor de komende twaalf maanden. Het aantal negatieve antwoorden overtrof hier de positieve met 7%-punt. De indicator van de koopbereidheid blijft op peil. Deze zakte van 22 in augustus naar 20 in september. Als vaker in deze maand acht een geringer deel van de consumenten de tijd gunstig voor het doen van grote aankopen. Seizoengecorrigeerd is de daling miniem.

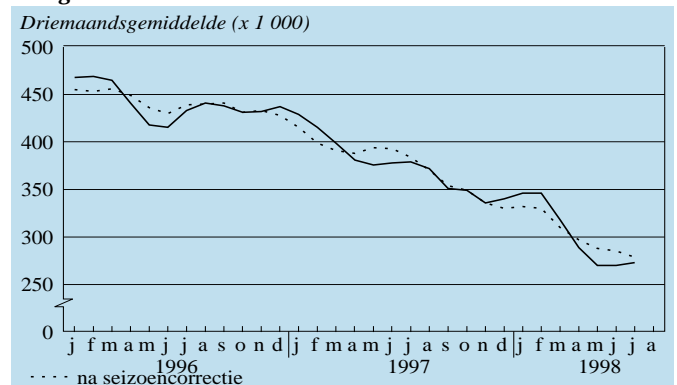
Consumentenvertrouwen

Werkloosheid

De geregistreeerde werkloosheid komt in de periode juni-augustus van dit jaar uit op gemiddeld 273 duizend. Dit is enkele duizenden hoger dan in de maanden mei-juli. Als gevolg van de instroom van schoolverlaters op de arbeidsmarkt in deze periode is echter een stijging met ongeveer tienduizend gebruikelijk. Na verwijdering van de seizoen-effecten komt het nieuwste werkloosheidscijfer dan ook zesduizend lager uit dan het cijfer voor mei-juli. De werkloosheid is dus verder gedaald. Het cijfer over juni-augustus lag 106 duizend lager dan in de overeenkomstige periode van vorig jaar. Ook de beide voorgaande driemaandcijfers lagen al meer dan honderdduizend beneden het niveau van een jaar eerder. Dit komt overeen met een daling van ongeveer negenduizend per maand. Van de 273 duizend werklozen stonden er 147 duizend langer dan een jaar bij een arbeidsbureau ingeschreven. Dat is 50 duizend minder dan in dezelfde periode een jaar eerder. Ook de langdurige werkloosheid is dus afgenomen.

Geregistreeerde werkloosheid

Kerngegevens recente ontwikkelingen

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1991/95 gemidd.	1996	1997	1997		1998		1998			
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	mei	juni	juli	aug.
Economische kernvariabelen (volume)											
Bruto binnenlands product	2,1	3,1	3,6	3,1	3,8	4,3	3,4				
Invoer goederen en diensten	3,5	5,3	7,1	6,1	7,0	10,3	-				
Consumptie	1,9	2,4	2,7	2,8	3,1	3,3	-				
Overheid	1,2	1,2	1,5	2,3	2,5	2,8	-				
Gezinnen	2,1	2,7	3,0	3,1	3,5	3,3	4,2	3,5	4,3	-	-
Voedings- en genotmiddelen	1,3	1,8	1,4	1,8	0,2	1,7	0,6	-3,6	3,4	-	-
Duurzame consumptiegoederen	1,4	3,0	4,6	3,5	6,4	5,0	8,6	9,2	6,3	-	-
Diensten en overige goederen	2,6	2,8	3,2	3,2	3,1	3,1	3,8	3,5	3,9	-	-
Bruto investeringen in vaste activa	1,0	5,4	6,8	2,6	1,5	7,9	-				
Bedrijven	0,7	6,1	7,8	3,3	1,5	7,2	-				
Overheid	2,8	1,0	0,1	-1,5	1,3	13,2	-				
Uitvoer goederen en diensten	4,5	5,2	6,7	6,2	7,0	8,5	-				
Productie (volume)											
Delfstoffenwinning	2,3	12,2	-9,9	-5,3	-5,7	-11,4	-13,8	-10,9	-11,2	-	-
Industrie	1,4	2,6	5,0	3,6	5,3	4,8	4,2	2,7	3,4	-	-
Openbare nutsbedrijven	2,0	3,2	0,3	2,1	0,3	-1,3	-0,4	0,1	-0,2	-	-
Bouwnijverheid	-2,0	-1,8	3,9	0,6	1,9	9,1	-2,0	0,0	-0,9	3,3	-
Prijzen											
Consumentenprijsindex 1)		2,0	2,2	2,4	2,4	2,1	2,2	2,0	2,2	2,0	1,7
Productenprijsen industrie afzet	0,1	1,3	2,8	3,6	2,5	0,8	-1,2	-1,7	-1,4	-2,2	-
Productenprijsen industrie verbruik	-0,7	2,1	3,8	4,6	2,9	-0,7	-4,2	-4,9	-5,0	-6,5	-
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	17,87	20,26	19,38	18,63	19,08	14,77	14,09	14,55	13,53	13,05	12,41
Amerikaanse dollar (in gld)	1,78	1,69	1,95	2,04	1,98	2,05	2,02	2,00	2,02	2,03	2,02
Goud (in gld per 1 gram fijn)	21,32	21,32	21,07	21,49	19,84	20,21	20,01	19,75	19,50	19,61	18,93
Cao-lonen											
Particuliere bedrijven	2,8	1,9	2,2	2,3	2,5	2,9	2,8	2,8	2,8	3,2	3,3
Overheid	2,1	1,1	2,3	3,0	2,7	2,6	2,3	2,4	1,7	1,6	2,2
Gepremieerde en gesubsidieerde sector	2,4	1,5	0,2	0,4	0,7	1,1	1,8	1,8	1,7	2,4	3,1
Stemming 2) (in %)											
Orderpositie zakelijke dienstverlening		3,0	4,0	0,0	15,0	9,0	6,0				
Productenvertrouwen industrie	-1,3	1,2	5,3	6,7	6,0	5,4	5,4	5,6	5,5	4,2	5,1
Consumentenvertrouwen	-10,3	0,8	14,9	18,7	14,0	20,5	23,2	24,6	24,6	24,6	23,8
Economisch klimaat	-25,8	-4,1	18,9	22,5	19,6	26,1	27,3	29,5	28,0	27,7	25,9
Koopbereidheid	0,0	4,1	12,3	16,2	10,3	16,7	20,4	21,3	22,3	22,5	22,3
Arbeidsmarkt											
Aantal banen van werknemers (x 1 000)	5 574	5 826	5 993	6 056	6 045	6 122	-				
Aantal vacatures (x 1 000)	61	68	85	82	106	122	-				
Geregistreerde werklozen 3) (x 1 000)	407	440	375	379	336	346	270	270	270	273	-
Aantal uren uitzendkrachten	4	21	15	14	16	15	6				
Uitgesproken faillissementen	11	-5	-1	-1	-4	-5	-5	-26	5	-10	-10
Geld en krediet											
Koersindex voor aandelen, algemeen	9	28	51	69	48	40	44	45	36	28	16
Binnenlandse liquiditeitsmassa	5	6	7	7	7	5 4)	7	8	8	8	-
Spaartegoeden	5	7	4	5	3	4 4)	4	4	4	5	-
Verstrekt consumptief krediet	11	13	14	16	9	7	7	9	13	0	-
Rente (in %)											
Voorschotrente	6,5	2,2	2,5	2,5	2,8	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75	2,75
Daggeldrente	6,9	2,9	3,1	3,1	3,2	3,4	3,2	3,4	3,0	3,2	3,2
Rendement op staatsobligaties	7,3	5,7	5,2	5,2	5,3	4,8	4,8	4,9	4,8	4,7	4,4
Hypotheekrente	8,0	6,3	5,8	5,8	5,9	5,8	5,6	5,6	5,6	5,6	-

1) Weging 1995.

3) Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand.
- = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

2) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

4) Reeksbreuk.

Bruto binnenlands product en consumentenprijsindex

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor

	1996	1997	1996		1997		1998			
			3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.
Bruto binnenlands product (volume)										
Nederland	3,1	3,6	3,6	3,5	3,1	3,4	3,1	3,8	4,3	3,4
Denemarken	3,4	3,5	4,5	3,1	2,6	3,5	2,8	4,8	3,3	-
Duitsland	1,3	2,2	2,2	1,8	0,9	3,0	2,4	2,4	4,3	1,7
Frankrijk	1,5	2,3	1,5	2,3	1,2	2,4	2,6	3,1	3,4	3,0
Italië	0,7	1,5	0,6	-0,2	-0,8	2,2	2,2	2,6	2,4	1,1
Spanje	2,2	3,4	2,3	2,8	3,1	3,3	3,5	3,6	3,7	-
Verenigd Koninkrijk	2,2	3,4	2,1	2,7	3,0	3,7	3,8	3,2	3,2	2,6
Zweden	1,3	1,7	0,8	1,9	1,7	1,7	1,8	3,5	2,5	4,1
Eu 15	1,7	3,0	1,8	2,1	1,8	2,8	3,0	3,1	3,3	-
Japan	3,9	0,9	3,1	3,4	2,8	-0,2	1,1	-0,4	-3,7	-1,8
VS	3,4	3,9	3,5	4,0	4,1	3,6	4,1	3,8	4,1	3,6
Consumentenprijsindex 1)										
Nederland	1,4	1,9	1,4	1,9	1,4	1,5	2,3	2,2	1,9	2,2
Denemarken	1,9	2,0	2,2	2,2	2,1	2,0	2,0	1,6	1,7	1,4
Duitsland	1,2	1,5	1,2	1,2	1,5	1,4	1,6	1,4	0,7	1,0
Frankrijk	2,0	1,3	1,9	1,7	1,5	1,0	1,4	1,2	0,7	1,0
Italië	4,0	1,9	3,5	2,9	2,4	1,8	1,6	1,8	2,0	2,1
Spanje	3,5	1,9	3,7	3,4	2,5	1,4	1,7	1,9	1,7	1,9
Verenigd Koninkrijk	-	1,9	-	-	2,0	1,6	1,9	1,9	1,5	1,8
Zweden	0,8	1,9	0,7	0,4	1,1	1,4	2,1	2,7	1,9	1,5
EU-15	2,4	1,7	2,3	2,2	1,9	1,5	1,7	1,7	1,3	1,6
Japan	0,1	1,8	0,2	0,5	0,5	2,0	2,1	2,1	2,0	0,3
VS	2,9	2,4	2,9	3,2	2,9	2,4	2,2	1,9	1,4	1,6

1) EU-landen: geharmoniseerde consumentenprijsindex.

Toegevoegde waarde bouwnijverheid: groei blijft wat achter

De toegevoegde waarde in de bouwnijverheid in juli is in volume 3,2% groter dan in dezelfde maand van vorig jaar. De groei in de eerste zeven maanden van 1998 bedraagt eveneens 3,2%. Dit stijgingspercentage blijft wat achter bij de toename die over het gehele vorige jaar werd gerealiseerd. Deze bedroeg 3,9%.

Inflatie: verder afgenomen

Consumentenprijzen

De inflatie, afgemeten aan de jaar op jaar ontwikkeling van de consumentenprijsindex, is in augustus verder afgenomen. Met een jaar eerder vergeleken is de index met 1,7% gestegen. Dit cijfer is het laagste sinds april 1997. Bij dit relatief lage inflatiecijfer spelen de prijsdalingen van de energieproducten een belangrijke rol. Deze hangen samen met de sterk gedaalde prijzen van de ruwe aardolie. Voor een vat North Sea Brent werd in augustus gemiddeld 12,41 dollar betaald. Dat is 5% minder dan in de voorgaande maand en bijna 30% minder dan een jaar eerder.

In augustus waren de consumentenprijzen in Nederland gemiddeld gelijk aan die in juli. De index bleef onveranderd staan op 106,1 (1995=100). Bij de afzonderlijke artikelgroepen deden zich wel prijsstijgingen en -dalingen voor. Als gebruikelijk in deze maand werden kleding en schoeisel duurder. Wel viel de prijsstijging wat lager uit dan vorig jaar. Verse groente en fruit werden goedkoper. Ook daalden de prijzen voor het gebruik van privé voertuigen. Dit laatste hangt vooral samen met het goedkoper worden van de autobrandstoffen.

Vergeleken met het basisjaar 1995 zijn de prijzen met 6,1% opgelopen. De kosten voor huisvesting, inclusief water electriciteit en gas, zijn in deze periode het meeste gestegen (bijna 14%). Aan deze groep wordt meer dan een kwart van het huishoudbudget uitgegeven. Ook de communicatiediensten nemen de laatste jaren sterk in prijs toe. De stijging van deze groep, met een relatief klein aandeel (2%), bedroeg 11%. De prijsstijging in de horeca was met 8% eveneens bovengemiddeld. De prijsstijgingen van de overheidsdiensten en de tariefsverhogingen van de consumptiegebonden belastingen, jarenlang de grootste stijgers, liggen nu nagenoeg op het niveau van de gemiddelde inflatie. In het algemeen nemen de prijzen van de diensten meer toe dan die van de goederen. De voedingsmiddelen, met bijna 14% van het huishoudbudget de op één na grootste groep, werden ruim 3% duurder. Over deze periode bezien werden van de onderscheiden artikelgroepen alleen de kleding en schoeisel goedkoper.

Producentenprijzen

Het prijsniveau van de Nederlandse industriële producten ligt in juli 0,2% onder dat van de voorgaande maand. In vergelijking met juli vorig jaar bedraagt de daling 2,2%. De daling van de prijzen van de in het buitenland afgezette goederen is groter dan die van de op de binnenlandse markt verkochte industriële producten. Het totale prijsniveau van de grondstoffen en halffabrikaten die door de industrie worden verbruikt, is met 0,7% gedaald ten opzichte van juni. Vergelijken met juli vorig jaar is het niveau van de verbruiksprijzen 6,5% lager.

Producentenvertrouwen industrie: herstel in augustus

Het producentenvertrouwen, de stemmingsindicator van de industriële ondernemers, herstelt in augustus van de teruggang in juli. De indicator komt in augustus uit op 5,1 en is daarmee 0,9 hoger dan in juli. In die maand werd het laagste niveau van dit jaar gerealiseerd. Het producentenvertrouwen is samengesteld uit drie deelindicatoren: de verwachte bedrijvigheid in de komende maanden, het oordeel van de ondernemers over hun orderpositie en het oordeel over de voorraden gereed product. De deelindicatoren zijn gecorrigeerd voor seizoeninvloeden. In augustus hebben alle drie deelindicatoren aan het herstel positief bijgedragen. De ondernemers voorzien voor de derde opeenvolgende maand een daling van de verkoopprijzen van hun producten.

Uren uitzendkrachten: groei hoogtepunt voorbij

Uitzendkrachten hebben in het tweede kwartaal van dit jaar 90 miljoen uren gewerkt. Dit aantal komt overeen met ruim 170 duizend fulltime banen. De groei in het tweede kwartaal bedroeg bijna 6% ten opzichte van dezelfde periode van vorig jaar. De hieraan voorafgaande vijf kwartalen kenden groeicijfers van rond de 15%. De groei van het uitzendwerk lijkt over het hoogtepunt heen.

Faillissementen: daling zet door

Het aantal uitgesproken faillissementen in augustus van dit jaar ligt 10% onder het aantal in dezelfde maand van 1997. In de eerste acht maanden van dit jaar werden 3443 faillissementen uitgesproken; vergeleken met dezelfde periode een jaar eerder betekent dit een daling van ruim 6%. Vorig jaar lag het aantal faillissementen ongeveer op hetzelfde niveau als in 1996. In de twee voorafgaande jaren nam het aantal met 5%, respectievelijk 10% af.

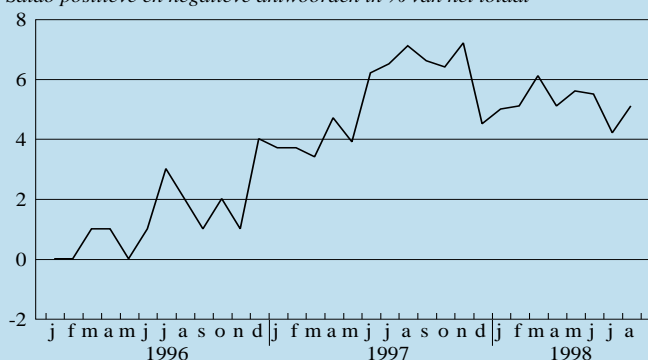
Rente: forse daling lange rente

Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de lange rente, daalde in september ten opzichte van augustus met 0,2%-punt naar een gemiddelde van 4,2%. Een jaar geleden was dit percentage nog 5,2%. Vanaf oktober vorig jaar is het rendement op staatsobligaties vrijwel voortdurend gedaald. De lange rente heeft nu het laagste niveau bereikt na het begin van jaren zestig. De daggeldrente, indicator voor de korte rente, kent een veel rustiger verloop. Het gemiddelde percentage over augustus was 3,2%, wat nagenoeg overeenkomt met de gemiddelden van de vorige vier kwartalen.

De jaarcijfers in de tabel zijn aangepast aan de Nationale rekeningen 1997. Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van voorgaand jaar, tenzij anders vermeld. Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt. Afsluitdatum gegevensverwerking: 28 september 1998. Actuele CBS-informatie wordt ook aangeboden via:
● NOS-teletekst, conjunctuurpagina 556, nieuwspagina 557
● Internet: <http://www.cbs.nl/>

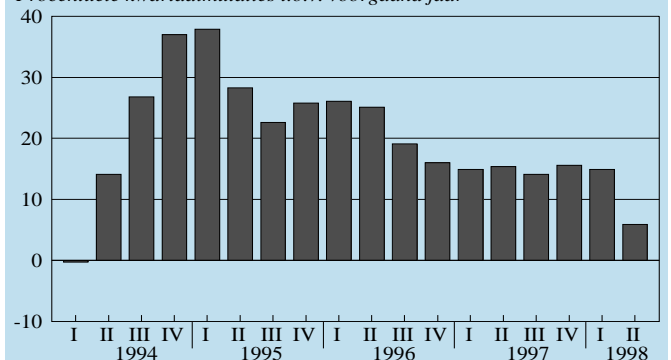
Producentenvertrouwen

Saldo positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

Aantal uren uitzendkrachten

Procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar

INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN

● De eerste helft van 1998

Economische groei

In het eerste halfjaar van 1998 lag het volume van het bruto binnenlands product (BBP) in Nederland 3,8% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. Dit is de hoogste halfjaargroei in jaren. Internationaal gezien hoort ons land in deze periode, in een vergelijking met de belangrijkste geïndustrialiseerde landen, tot de categorie van landen met de hoogste groei. In de Verenigde Staten (VS) was de economische groei in de laatste jaren het hoogst. De economie groeide in dit land, afgemeten aan de volume-ontwikkeling van het BBP, in de eerste helft van 1998 eveneens met 3,8%. In Duitsland, onze belangrijkste handelspartner, steeg in de eerste helft van 1998 het volume van het BBP met 3,0% ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaand jaar. Net als in ons land was dit de grootste halfjaargroei in jaren. In voor ons land eveneens belangrijke uitvoerlanden als Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (VK) nam de economische bedrijvigheid in de eerste zes maanden toe met 3,2 respectievelijk 2,9%. Uit voorlopige cijfers blijkt dat voor de Europese Unie (EU) als geheel de groei van het BBP in het eerste halfjaar uitkomt op 2,7% vergeleken met dezelfde periode van voorgaand jaar. Japan dat, met uitzondering van 1996, al een aantal jaren een matige volumetoename van het BBP laat zien, werd in het eerste halfjaar van 1998 zelfs geconfronteerd met een economische krimp (-2,7%).

Inflatie

De inflatie, afgemeten aan de ontwikkeling van de consumentenprijsindex, bedroeg in Nederland in de periode januari-juni 2,2%. De prijsstijging week daarmee nauwelijks af van het gemiddelde inflatiepercentage van de afgelopen drieënhalf jaar. Voor vergelijkingen binnen de EU maakt men gebruik van de zogenaamde geharmoniseerde consumentenprijsindex. Het verschil tussen de consumentenprijsindex en de geharmoniseerde prijsindex ligt in de samenstelling van het consumptiepakket waarvoor de prijsontwikkeling wordt gevolgd. Het wonen in het eigen huis (toegerekende huurwaarde), de consumptiegebonden belastingen (b.v. accijns op benzine), contributies en collegegelden worden bij de berekening van de geharmoniseerde prijsindex niet meegeteld. De prijzen, gemeten aan de hand van de geharmoniseerde consumentenprijsindex, zijn in het eerste halfjaar van 1998, ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar, gestegen met 2,1%. De prijsmutatie voor de EU in zijn geheel bedroeg in deze periode 1,4%. Ons land heeft het op een na hoogste inflatiecijfer binnen de EU. Koploper blijft Griekenland met een prijsstijging in de eerste zes maanden van 4,6%. Duitsland en Frankrijk (beide 0,9%) kenden het laagste gemiddelde inflatiecijfer. In beide landen is duidelijk sprake van een afnemende inflatie. Datzelfde geldt ook voor economische zwaargewichten als de Verenigde Staten en Japan.

Producentenvertrouwen

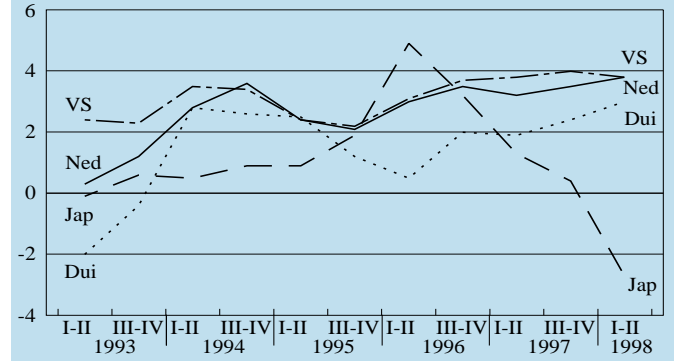
In Nederland is de stemmingsindicator van de ondernemers in de industrie, het zogenaamde producentenvertrouwen, in de loop van het eerste halfjaar per saldo nauwelijks veranderd. De Nederlandse ondernemers blijven onveranderd optimistisch. Datzelfde geldt nog duidelijker voor de producenten in Frankrijk, waar het vertrouwen in de economische ontwikkelingen sedert het begin van de jaren negentig is toegenomen en ook in de eerste zes maanden van 1998 nog fors steeg met 6 procentpunten. Ook voor de Duitse ondernemers ziet het er, voor het eerst in lange tijd, rooskleuriger uit. Dit in grote tegenstelling tot hun collega's in het VK, die de economische ontwikkelingen met steeds meer somberheid tegemoet zien.

Consumentenvertrouwen

Het vertrouwen waarmee de Nederlandse consument aankijkt tegen zijn huidige en toekomstige economische en financiële situatie heeft in september, zoals eerder aangegeven, een flinke deuk opgelopen. In de loop van het eerste halfjaar van 1998 is de index van het consumentenvertrouwen nog gestegen met 7 procentpunten, waarmee de Nederlandse consument tot een van de meest optimistische consumenten binnen de Europese Unie gerekend kon worden. In Spanje, waar de laatste jaren het saldo van negatieve en positieve antwoorden steeds negatief uitviel, zij het in afnemende mate, was in de eerste helft van dit jaar de index van het consumentenvertrouwen voor het eerst positief. Gemiddeld genomen is in het eerste halfjaar het vertrouwen van de consument binnen de EU licht toegenomen.

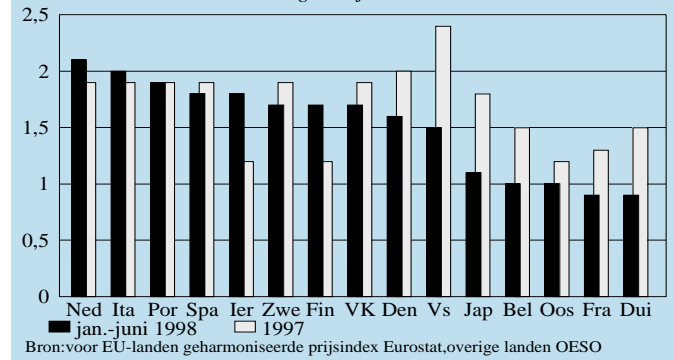
Bruto binnenlands product (volume)

Procentuele halfjaarmutaties t.o.v. voorgaand jaar

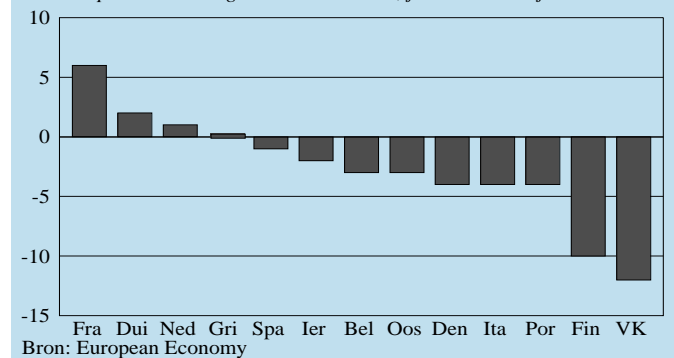
Consumentenprijsindex

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

Producentenvertrouwen

Saldo % positieve en negatieve antwoorden, juni '98 minus jan. '98

Consumentenvertrouwen

Saldo % positieve en negatieve antwoorden, juni '98 minus jan. '98

